

Каськова Ірина,
студентка IV курсу спеціальності «документознавство та інформаційна діяльність»,
факультет політико-інформаційного менеджменту,
Національний університет «Острозька академія»
(м. Острог)

ВИБІР МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

У статті розглянуто проблему вибору методів навчання у вищій школі. Охарактеризовано основні причини, які впливають на вибір викладачами таких методів, що є важливою передумовою ефективного навчального процесу.

Ключові слова: вища школа, методи навчання, навчальний процес, засоби навчання, ефективність.

В статье рассмотрена проблема выбора методов обучения в высшей школе. Охарактеризованы основные причины, которые влияют на выбор преподавателями таких методов, что является важной предпосылкой эффективного учебного процесса.

Ключевые слова: высшая школа, методы обучения, учебный процесс, средства обучения, эффективность.

The article deals with a problem of choice of teaching methods in higher school. The basic reasons that influence the choice of teaching methods, and it is an important prerequisite for effective learning process.

Key words: higher school, teaching methods, educational process, learning tools, effectiveness.

Тема дослідження є актуальною, оскільки у часи державного відродження та духовної незалежності України пріоритетна роль відводиться освіченим людям. Підвищення якості вищої освіти – найважливіша соціокультурна проблема сьогодення. Її вирішення є можливим за умови модернізації традиційної системи навчання, передусім вдосконалення дидактичного забезпечення, яке виступає

основним інструментарієм вищої освіти, адже ефективність навчального процесу знаходиться у прямій залежності, насамперед, від його якості. Не менш важливою умовою ефективного процесу навчання є вибір самих його методів, оскільки саме завдяки їм і здійснюється взаємодія викладача та студентів.

Метод навчання – спосіб організації діяльності студентів з навчальним матеріалом. Він характеризується співвідношенням активності викладача та студентів, характером поєднання колективних та індивідуальних форм навчальної роботи, співвідношенням зорової та слухової інформації у поданні навчального матеріалу, кількістю і складністю завдань, які стоять перед студентами, мірою допомоги, що надається їм тощо. Метод навчання є одним із важливих факторів ефективності навчання і розумового розвитку студентів.

Проблема вибору методів навчання була досліджена багатьма вченими, серед яких Я.А. Коменський, Ю.К. Бабинський, Й. Песталоцці, С.І. Петровський, А. Дістервег, К. Ушинський, Л. Занков та інші. Вони вважають, що оптимальність у виборі методу навчання вимагає системного підходу, який передбачає розгляд закономірних зв'язків всіх компонентів процесу навчання.

Проблема вибору методів навчання викладачем базується безпосередньо на трьох рівнях, які ведуть до прийняття остаточного рішення [1, с. 87]: інтуїтивний вибір (стихійні пошуки без наукового обґрунтування, але з урахуванням умов навчання); стереотипний вибір (не враховуються умови та потреби учнів, завдання та зміст навчання) та оптимізований вибір (методи обираються за певними критеріями, найраціональніший і науково обґрунтований).

У дидактиці існує низка факторів-причин, які значною мірою впливають на вибір викладачем методів навчання. До них відносяться специфіка конкретного предмету; структура і тип заняття; об'єм матеріалу і його складність; час навчання; рівень підготовленості студентів та їх навчальні навички; рівень мотивації студентів; зміст завдання, який необхідно реалізувати, організаційне та матеріально-технічне забезпечення навчання; кількість студентів; рівень підготовленості викладача та спосіб взаємодії між ним та аудиторією (студентами).

Проблема вибору методів навчання є дуже складною і здійснюється відповідно в кілька етапів. Спочатку необхідно вибирати їх із раціональної точки зору, тобто поєднати за рівнем пізнавальної діяльності студентів, джерелом та логікою засвоєння інформації. На другому етапі обираються методи стимулювання, тобто ті, які забезпечують

формування у студентів інтересу до навчального матеріалу. Окрім того, слід враховувати етапи, на яких здійснюватиметься контроль та самоконтроль. Важливим також є врахування власних можливостей викладача, а саме конкретних здібностей, від яких залежить поєднання певних методів навчання. Не менш важливим є час, відведений на виконання того чи іншого завдання, адже складніші методи, такі, як проблемні чи індуктивні, вимагають більше часу та зусиль, тому викладач повинен відмовитись від такого вибору, якщо є обмеження в часі.

Для того, аби зробити найоптимальніший вибір та обрати правильний метод навчання, викладач повинен керуватися певними критеріями, які запропонував дослідник В.Л. Омеляненко [2, с. 168]: завдання та мета кожного етапу навчання, зміст поданого матеріалу, матеріально-технічне забезпечення, рівень можливостей студентів, а також психологічні та педагогічні можливості викладача.

Сучасний рівень освіти пропонує викладачам величезний вибір методів, які спрямовані на ефективне вирішення найскладніших завдань, які передбачені метою уроку. Правильність у виборі методу залежить передусім від того, чи відповідає він меті та завданням навчання, чи майстерно він застосований в конкретних умовах. Варто зазначити, що не існує методів, які є більш чи менш ефективними, а кожен метод є ефективним в залежності від правильного вибору та застосування.

Вибір методів навчання є складним і ні в якому випадку не може бути здійсненим довільно. Лише на перший погляд може видатись, що викладач ніколи не задумується над вибором методу і обирає що попало. Насправді ж викладач дуже відповідально здійснює вибір, хоч не завжди може пояснити причини та умови, якими керується. На діапазон вибору значною мірою впливають об'єктивні та суб'єктивні причини, конкретні можливості та певні випадковості, і все це значно звужує діапазон способів досягнення мети.

Потрібно пам'ятати, що, обираючи конкретний метод навчання, необхідно враховувати його особливості та залежності. Вибір не може бути довільним або імпровізованим, тому що імпровізація може бути застосована вже у ході самого заняття.

Істотним чином на вибір методів навчання впливають засоби навчання. Засобами навчання є матеріально-технічна база, що застосовується у навчальному процесі з метою ефективнішого вивчення предмету. До них належать комп'ютери, інтерактивні дошки, електро-

нні посібники, навчальна література, наочні матеріали, лабораторне обладнання тощо.

Застосування інформаційних технологій підвищує мотивацію до навчання та підвищує його ефективність. Такий спосіб навчання породжує цікавість до предмету, дає можливість досліджувати різноманітні процеси та явища, сприяє підвищенню об'єктивного контролю та перевірки знань студентів. Сучасні можливості комп'ютерних програм значно підвищують рівень викладання предмету та сприймання матеріалу студентами.

Складність вибору методів навчання можна пояснити з допомогою так званого алгоритму. Розмірковуючи над досягненням поставленої цілі, викладач вирішує який метод обрати. Один із методів є найшвидшим у плані вирішення завдання, але не всім студентам під силу складність таких завдань. Другий метод вимагає спеціального матеріально-технічного забезпечення, якого немає в наявності. А є ще інший метод, який є найефективнішим, вимагає значних зусиль і часу у підготовці викладача та студента. І саме тут потрібно здійснити остаточний і правильний вибір.

Отже, методи навчання є складним і багатоаспектним явищем, яке не можна вважати стійким та незмінним. Їх вибір залежить від багатьох об'єктивних та суб'єктивних чинників. Метод навчання – це не просто його зовнішня форма, це душа і внутрішнє поняття змісту. Правильний та об'єктивний вибір методів навчання має неабияке значення для вивчення предметів і є важливою передумовою ефективного процесу навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мойсеюк, Н. Методи навчання [Текст] / Н. Мойсеюк // Педагогіка : навч. посіб. / Н. Мойсеюк. – Вид. 5-е, доп. і перероб. – К., 2007. – С. 74-92.
2. Нагаєв, В.М. Методика викладання у вищій школі [Текст]: навч. посіб. / В.М. Нагаєв. – К.: Вища школа, 2005. – 239 с.